

**VARBERGS
KOMMUN**

Yttrande

1 (10)

2025-10-14

Dnr: KS 2025/0433-9

Klimat-och
näringslivsdepartementet
KN2025/01049

Samhällsutvecklingskontoret
Johanna Thomsen, 0340-885 07

Yttrande över remiss av betänkandet Bättre förutsättningar för klimatanpassning (SOU 2025:51)

Övergripande synpunkter

Varbergs kommun välkomnar utredningen och ser positivt på att regeringen tar ett samlat grepp för att förbättra de rättsliga och finansiella förutsättningarna för klimatanpassning. Förslagen är ett viktigt steg för att ge kommunerna bättre verktyg, vilket är centralt för en kustkommun som Varberg. Kommunen ser samtidigt att det finns flera oklarheter i förslagen som behöver utredas och förtydligas.

Kommunen instämmer i att förslagen kan bidra till ökad förutsägbarhet och underlätta finansiering av kostsamma investeringar. Förslagen innebär dock ett utökat ansvar och nya arbetsuppgifter, vilket kommer att kräva mer resurser. För att omställningen ska lyckas är det avgörande att de föreslagna lagändringarna kompletteras med tydligt statligt stöd, vägledning och kompetensstöd.

En avgörande brist i utredningen är avsaknaden av förslag på nationella riktlinjer för riskbedömning. Utredningen lämnar flera skarpa förslag som ställer höga krav på kommunerna att agera lokalt, exempelvis genom att upphäva detaljplaner eller besluta om medfinansiering. Genomförandet av dessa förslag förutsätter dock en tydlig och förutsägbar nationell ram för hur risker ska bedömas. Staten ställer krav på att kommunerna ska hantera risker, men ger ingen vägledning kring vilka klimatscenarier, tidshorisonter eller risknivåer som ska ligga till grund för besluten. Detta skapar en rättsosäkerhet och ojämlikhet över landet som försvårar ett effektivt och likvärdigt klimatanpassningsarbete. Varbergs kommun anser att det är en statlig uppgift att definiera dessa ramar.

POSTADRESS	BESÖKSADRESS	TELEFON	ORGANISATIONSNUMMER	E-POSTADRESS
Varbergs kommun	Engelbrektsgatan 15, Östra Vallgatan 12 (hiss)	0340-880 00	212000-1249	ks@varberg.se
432 80 Varberg	432 80 Varberg	TELEFAX		WEBBPLATS www.varberg.se

Kommunen vill även betona att regeringen behöver se över angränsande lagstiftning för att undanröja de processuella hinder som idag försvårar ett effektivt genomförande. Många klimatanpassningsåtgärder tvingas genomgå dubbla prövningsprocesser, där samma projekt provas enligt både plan- och bygglagen och miljöbalken, ofta av olika myndigheter. Denna brist på samordning skapar osäkerhet, förlänger ledtiderna och driver kostnader.

Synpunkter per förslag

Förslag 8.1 – Klimatanpassningsåtgärder som särskilt skäl för dispens från strandskyddet

Varbergs kommun noterar förslaget att komplettera miljöbalken med klimatanpassningsåtgärder som ett särskilt skäl för dispens från strandskyddet. Kommunen ser detta som en potentiell möjlighet att underlätta för nödvändiga skyddsåtgärder och har inga invändningar mot förslaget.

Förslag 8.3 – Öppna dagvattenanordningar ska omfattas av ledningsrättslagen

Kommunen ställer sig överlag positiv till förslaget att öppna dagvattenlösningar ska omfattas av ledningsrätt, men ser ett behov av vidare utredning. Förslaget ger en välkommen möjlighet att få ledningsrätt för öppna diken, dammar och andra icke-rörledningar som ingår i en allmän VA-anläggning, vilket inte är tillåtet idag. Detta bedöms minska juridiska hinder och främja mer hållbara, naturliga och kostnadseffektiva dagvattenlösningar som är värdefulla ur ett klimatanpassningsperspektiv.

För att förslaget ska kunna genomföras i praktiken krävs dock att nedan viktiga oklarheter utreds och förtydligas:

- **Definition av "öppen dagvattenanordning":** Det finns svårigheter med att definiera vad en öppen dagvattenanordning är i juridisk mening. Vid ledningsrätt är ledningshavaren normalt ägare av ledningen. Ett dike utgör dock inget tydligt fastighetstillbehör som kan frigöras från fastigheten och få en tydlig ägare, vilket skapar en juridisk osäkerhet. Förslaget behöver därför utredas ytterligare i denna del.

- **Tillämpning på nyanläggning eller befintliga anordningar:** Det är oklart om förslaget endast avser att gälla vid nyanläggning av diken och anordningar. Om befintliga anläggningar ska kunna omfattas behöver den föreslagna lagtexten justeras för att tydliggöra detta.
- **Gränsdragning mot markavvattning:** Utredningen behöver förtydliga förhållandet till lagstiftningen om markavvattning. Det kan uppstå svårigheter i tillämpningen för lantmätaren, som vid en prövning av ledningsrätt måste bedöma i vilken omfattning det förekommer markavvattning i samma dike. Denna gränsdragning måste utvecklas för att undvika framtida konflikter.

Förslag 8.4 – Dagvattensystemets kapacitet ska regleras i lag

Kommunen ser positivt på intentionen att förtydliga ansvaret för VA-huvudmannen genom att lagstifta om en minimikapacitet för dagvattensystem. Samtidigt medför förslaget i sin nuvarande form betydande praktiska och ekonomiska utmaningar som utredningen inte har belyst tillräckligt:

- **Risk för orimliga investeringskrav och höjda taxor:** Utredningen definierar kravet som dynamiskt, vilket innebär att den lagstadgade kapacitetsnivån ständigt kommer att skärpas i takt med nya klimatprognoser. Detta skapar en risk för oöverskådliga och orimliga investeringskrav på befintliga ledningsnät. Kostnaderna för att uppgradera systemen kommer i slutändan att leda till kraftigt höjda VA-taxor för kollektivet. Därtill specificerar utredningen inte den tekniska innebörden av att systemet ska "klara" ett tioårsregn. Det är oklart om detta avser fylld ledning eller trycklinje (enligt definitionerna i Svenskt Vatten, publikation P110). Denna tekniska otydlighet skapar en stor osäkerhet kring hur kravet ska tolkas, dimensioneras och verifieras i praktiken.
- **Ökad juridisk osäkerhet:** Att omvandla en praxis till ett skarpt lagkrav ökar den juridiska risken för VA-huvudmannen. Det öppnar för skadeståndsanspråk och skapar en svår bevisbörda för VA-huvudmannen att vid varje given tidpunkt kunna visa att hela systemet uppfyller det senast uppdaterade kapacitetskravet.
- **Risk att cementera omoderna lösningar:** Lagtextens fokus på att "leda bort" vatten riskerar att styra investeringar mot traditionella rörlösningar. Detta kan motverka arbetet med att främja mer hållbara och

kostnadseffektiva systemlösningar baserade på lokal fördröjning, vilket är avgörande för en lyckad klimatanpassning.

Förslag 8.5 – Va-huvudmannen ska lämna uppgifter om dagvattenssystemets kapacitet

Kommunen ställer sig positiv till syftet att öka transparensen och underlätta för fastighetsägare att planera egna åtgärder. Förslaget om en lagstadgad informationsskyldighet medför dock flera utmaningar som måste hanteras innan det kan genomföras.

- **Praktiska svårigheter och resurskrav:** Kommunen vill peka på de stora praktiska svårigheterna med att få fram det underlag som krävs för att kunna beräkna ett dagvattenssystems kapacitet vid en enskild fastighet. För att göra en tillförlitlig beräkning krävs detaljerad information om ledningsnätets skick och dimensioner och enskilda fastigheters anslutningar. Sådana uppgifter är ofta ofullständiga eller saknas helt, särskilt i äldre bebyggelseområden. Förslaget innebär i praktiken ett ofinansierat krav på betydande investeringar i kartläggning, modellering och dokumentation.
- **Oklarhet kring juridiskt ansvar:** Utredningen klargör inte vilket juridiskt ansvar VA-huvudmannen har för de uppgifter som lämnas. Om en fastighetsägare vidtar åtgärder baserat på informationen men ändå drabbas av skada, är ansvarsförhållandet oklart. Det måste vara tydligt att VA-huvudmannen endast ska tillhandahålla befintligt, vägledande underlag och inte agera som konsult åt enskilda fastighetsägare. Vidare måste det underlag som lämnas ut kunna förses med tydliga friskrivningar gällande dess osäkerheter och begränsningar för att hantera VA-huvudmannens skadeståndsansvar.

Kommunen anser att förslaget inte bör genomföras utan att de ekonomiska konsekvenserna för VA-huvudmännen utreds och att det juridiska ansvaret för den information som lämnas klargörs.

Förslag 8.6 – Kommunen ska i översiktsplanen redovisa vilka klimatanpassningsåtgärder kommunen avser att initiera

Kommunen är positiv till att i översiktsplanen redovisa övergripande intentioner för fysiska åtgärder, men anser att mer detaljerade åtgärder bör

hanteras i andra dokument. Exempel på dokument som kan hantera mer detaljerade klimatanpassningsåtgärder skulle kunna vara en klimatanpassningsplan eller liknande.

Förslag 8.7 – Markreservat för klimatanpassningsanläggningar ska kunna införas i en detaljplan

Kommunen ser utmaningar med att i genomförandet av detaljplaner bilda rättigheter för osäkra framtida behov och efterfrågar mer vägledning. Om en fastighetsägare, kort efter detaljplanens antagande, begär att huvudmannen för klimatanpassningsanläggningen ska skaffa sig den planlagda rättigheten, är det inte troligt att åtgärden ianspråk tar hela markreservatet till en början. Om rättigheten bara bildas för behoven som finns i nutid behöver det framgå vad som ska gälla i resterande del av markreservatet. Kommunen anser att förslaget behöver förtydligas och efterfrågar vägledning i frågan.

Förslag 8.8 – Möjligheten att villkora bygglov med en anläggning för klimatanpassning utökas

Kommunen ser, utifrån tidigare erfarenheter, utmaningar med förslaget. Regleringar där markens lämplighet för bebyggelse är beroende av åtgärder på en annan plats kan leda till osäkerhet i genomförandet. Det kan skapa oklarheter kring när marken kan anses lämplig och i vilken ordning byggnation och skyddsåtgärder ska genomföras.

Förslag 8.9 – Kommunen ska ändra eller upphäva detaljplaner som medför stora risker

Varbergs kommun är positiv till intentionen i förslaget, då det är nödvändigt att hantera gällande detaljplaner i riskområden för att skydda tredje part. Dock har förslaget i sin nuvarande utformning brister och dess konsekvenser är inte tillräckligt utredda. Kommunen anser därför att förslaget behöver omarbetas utifrån följande punkter:

- **Behov av vägledning:** Gränsdragningen för när kravet inträder på grund av "betydande risk" är, som utredningen själv medger, en svår bedömning. Förslaget kan inte genomföras utan tydlig nationell vägledning.
- **Bristfällig konsekvensanalys:** Utredningen har inte tillräckligt analyserat de komplexa konsekvenserna av att upphäva en detaljplan. När

en plan upphävs försvinner den sammanhållande regleringen, vilket bland annat skapar oförutsägbarhet. Förslaget behöver till exempel analyseras mot regelverket för bygglovsbefriade åtgärder.

- **Orealistisk tidsfrist:** Den föreslagna tidsfristen på sex år är alltför snäv för kommunen, med tanke på den komplexitet och de resurser som krävs för att genomföra dessa planprocesser. Även tidsperspektivet i riskbedömningarna bör beaktas. Att bedöma risker med en tidshorisont på upp till 100–125 år är förenat med betydande osäkerheter. Förändringar i teknik, markanvändning och framtida skyddsåtgärder kan påverka förutsättningarna i grunden.
- **Likställighetsperspektiv:** Förslaget fokuserar enbart på obebyggd kvartersmark, trots att bebyggda fastigheter inom samma planområde ofta löper likvärdiga risker. Ur ett likställighetsperspektiv blir det juridiskt och moraliskt svårt att neka bebyggelse på en fastighet om intilliggande, redan bebyggda fastigheter skyddas av klimatanpassningsåtgärder. Utredningen bör ta ett större grepp och belysa frågan ur ett helhetsperspektiv som inkluderar både bebyggda och obebyggda fastigheter.
- **Ekonomiska konsekvenser och motstånd:** Utredningens konsekvensanalys är undermålig gällande de ekonomiska effekterna för både fastighetsägare och kommunen som markägare. Kommunen befarar, utöver de ekonomiska konsekvenserna, att förslaget kommer att mötas av betydande motstånd från berörda fastighetsägare.
- **Ökade kostnader för planprocesser:** Förslaget kommer att medföra betydande, ofinansierade kostnader för kommunen att administrera och genomföra de planprocesser som förslaget innebär.
- **Helhetsperspektiv på klimatanpassning:** Det bör också betonas att klimatanpassning inte enbart bör innebära att byggrätter tas bort eller detaljplaner upphävs. I många fall finns möjlighet att skydda eller anpassa befintlig och planerad bebyggelse genom tekniska, fysiska eller naturbaserade åtgärder. En prövning av möjliga skyddsåtgärder bör alltid göras innan beslut fattas om att upphäva en detaljplan.

Förslag 8.10 – Kommunen ska tillhandahålla underlag när en fastighetsägare vill vidta åtgärder

Kommunen konstaterar att denna föreslagna upplysningsskyldighet är en ny arbetsuppgift som kommer att generera kostnader för byggnadsnämnden. Förslaget ställer också högre krav på att kommunen har tydliga och samlade strategiska dokument som underlag, vilket förstärker behovet av resurser för detta arbete.

Utöver resursfrågan ser kommunen ett behov av att förtydliga kommunens roll och ansvar i denna nya uppgift. Det måste vara tydligt att kommunen endast ska tillhandahålla befintligt, vägledande underlag och inte agera som konsult åt enskilda fastighetsägare. Vidare måste det underlag som lämnas ut kunna föras med tydliga friskrivningar gällande dess osäkerheter och begränsningar för att hantera kommunens skadeståndsansvar. Detta kräver i sin tur en utökad intern samordning för att säkerställa att information från olika förvaltningar är enhetlig och korrekt.

Förslag 8.11 – Föreskrifter om högsta inomhustemperatur för känsliga grupper

Kommunen är positiv till förslaget att ge Folkhälsomyndigheten bemyndigande att meddela föreskrifter. Utredningen saknar dock helt en analys av de betydande ekonomiska och praktiska konsekvenserna för kommunerna som huvudmän och utförare inom exempelvis äldreomsorgen. Kommunen uppmärksammar även att betänkandet refererar till en äldre socialtjänstlag.

Bedömning 9.2.1 – Ett statligt ansvar för skyddet mot översvämningar från havet

Varbergs kommun ser mycket positivt på utredningens förslag om att staten bör ta ett utökat ansvar för att etablera skydd mot översvämningar från havet. Detta är en fråga av nationell betydelse som enskilda kommuner har svårt att hantera på egen hand.

Kommunen vill dock understryka att utredningen lämnar flera avgörande frågor obesvarade. Dels är det oklart var skydden ska anläggas och vilka tekniska nivåer de ska dimensioneras för. Dels har utredningen ett ensidigt fokus på traditionella, fysiska skydd som vallar och barriärer. Kommunen anser att den

föreslagna processen även måste inkludera och utvärdera naturbaserade lösningar, som kan erbjuda mer hållbara och multifunktionella skydd.

Denna osäkerhet, både gällande platser och typ av åtgärder, skapar betydande svårigheter för den långsiktiga kommunala planeringen.

Förslag 10.5 - En ny lag om fastighetsägares medfinansiering av kommunala klimatanpassningsåtgärder

Kommunen är överlag positiv till förslaget om en ny lag som möjliggör för kommuner att medfinansiera klimatanpassningsåtgärder, men ser behov av att reda ut vissa oklarheter. Modellen, som bygger på att avgifter kan tas ut från de fastighetsägare som får nytta av åtgärden, bedöms ge bättre förutsättningar att finansiera kostsamma investeringar. Samtidigt kan den vara finansiellt riskfylld för kommunen.

Kommunen vill framföra följande synpunkter:

- **Oklar definition av "allmänt intresse":** En central förutsättning för att kommunen ska kunna ta ut en avgift är att åtgärden skyddar en *"angelägenhet av allmänt intresse"*. Utredningen hänvisar till den allmänna kompetensen i kommunallagen, men ger ingen specifik definition för denna nya lagstiftning. Denna breda och odefinierade grund skapar en osäkerhet för kommunen kring när avgifter faktiskt kan tas ut och riskerar att leda till rättsliga prövningar. Det behövs ett förtydligande av vad som utgör ett tillräckligt starkt allmänt intresse för att motivera ett avgiftsuttag.
- **Gränssnitt mot exploateringsavtal:** Det är oklart hur den nya lagen ska samspela med exploateringsavtal enligt plan- och bygglagen. När en åtgärd både skyddar befintlig bebyggelse och möjliggör nyexploatering måste gränssnittet mellan finansieringsformerna vara tydligt för att undvika oklarheter och risken för dubbelfinansiering.
- **Missgynnar naturbaserade lösningar med driftkostnader:** Utredningen anger att modellen är avsedd för åtgärder där anläggningskostnaden är den dominerande utgiften och där kostnader för framtida drift och underhåll är "väsentligt lägre". Detta innebär att modellen främst gynnar traditionella tekniska lösningar som vallar och

murar, men riskerar att missgynna multifunktionella och naturbaserade åtgärder som kan ha lägre anläggningskostnad men kräva kontinuerlig skötsel. Kommunen anser att det även behöver tas fram en finansieringsmodell som stöder anläggning och långsiktig drift av naturbaserade lösningar.

- **Modellens finansiella risker för kommunen:** Kommunen ser en betydande svaghet i den föreslagna finansieringsmodellen. Modellen kräver att kommunen i förväg finansierar 100 % av kostnaderna och bär hela den ekonomiska risken för projektet. Eftersom kommunen som mest kan få tillbaka 50 % av kostnaderna, och det först efter att åtgärden är slutförd och eventuella överklaganden är avgjorda, blir modellen i praktiken riskfylld. Detta kan göra det svårt för kommuner att våga initiera stora och nödvändiga klimatanpassningsprojekt, vilket riskerar att motverka lagens syfte.

Därtill skapar taket på 10 % av en fastighets marknadsvärde ytterligare en finansiell osäkerhet för kommunen. I områden med lägre fastighetsvärden men med stora behov av kostsamma skyddsåtgärder, kan den totala summan som kan tas ut i avgifter bli betydligt lägre än de 50 % som lagen medger som tak. I praktiken kan det innebära att kommunen endast kan återfå en bråkdel av sina kostnader, vilket ytterligare försvagar incitamenten att initiera projekt. Utredningen borde ha övervägt en mer flexibel modell, exempelvis en möjlighet för kommunen att i särskilda fall kunna ta ut en högre avgift, kombinerat med skyddsmekanismer för den enskilde fastighetsägaren.

- **Finansiering av mellankommunala åtgärder:** Utredningen konstaterar att det saknas en modell för kostnadsfördelning mellan kommuner och avstår från att föreslå en. Detta är en betydande brist. De mest kostnadseffektiva åtgärderna, exempelvis längs ett vattendrag, kan behöva vidtas i en kommun uppströms medan nyttan tillfaller en kommun nedströms. Utan en statlig modell för hur sådana projekt ska initieras och finansieras riskerar de att utebli.
- **Oklar roll för kommunala bolag:** Utredningen ger inte kommunala bolag en tydlig roll i finansieringsmodellen. Det behöver förtydligas hur ett kommunalt bolag kan samverka med sin ägarkommun, exempelvis som utförare av en åtgärd som kommunen finansierar via avgifter. En vägledning för detta efterfrågas.

Avslutande kommentarer

Varbergs kommun instämmer i att utredningen lägger en viktig grund för det fortsatta klimatanpassningsarbetet. För att förslagen ska kunna omsättas i praktisk handling och leda till ett robust samhälle, krävs dock att regeringen tar ett helhetsgrepp och säkerställer de förutsättningar som kommunerna behöver.

Varbergs kommun ser fram emot ett fortsatt arbete för att stärka samhällets förmåga att möta klimatförändringarna och bidrar gärna i den fortsatta processen.

Varbergs kommun

David Sandrén

Ordförande kommunstyrelsen